

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In qua tractatur de Virtute ac Sacrameto Pœnitentiæ

Bosco, Jean a

Lovanii, 1670

Concl. I. Datur specialis virtus Pœnitentiæ, inclinans voluntatem ad
vindicandum peccatum à se sommissum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73393)

quomodo hoc est poenam tenere, sicuti obiectum tenere per actum voluntatis: & istud non potest intelligi de acceptate formaliter, vel virtualiter: sed aliquo alia acceptatione, in qua ista includitur virtualiter, sicuti volutio entis ad finem includitur in volitione finis.

hęc descriptione utitur Auctor libri de vera & falsa Poenitentia cap. 13. dicens: *Hinc semper doluit, & de dolore gaudet.* Et Tridentinum sess. 14. cap. 1. cum ait: *Ut pervertantur alicui & emendata, tantam Dei offensionem cum peccati odio & pio animi dolore detestantur.* Nota hęc Po, quo denotatur voluntaria acceptatio poenae.

Quarta denique descriptio est: *Penitere est poenam sibi pro peccato suo inflictam patienter sustinere: & patet (inquit Doctor noster) quomodo hoc est poenam tenere, quia non abicere remanentem; unde & communiter dicitur in hoc sensu sustinere, id est, sub actione agentis insipientis se sibi conformando tenere.*

De hac descriptione loquitur Tridentinum sess. 15. cap. 9. ibi: *Docet praeterea tantum esse divinae misericordiae largitatem, ut non solum poena sponte a nobis pro vindicando peccato suscipitur, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti imposita, sed etiam, quod maximum amorem argumentum est, temporalibus flagellis a Deo influctis, & a nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus.*

Ex his liquidò constat, quàm falsò dicat Suarez disp. 3. sect. 4. n. 4. Hęc distinctio nullà methodo aut ratione data est: hoc enim modo potest distinguere innumeros Poenitentiae modos.

Respondet, si vox aequivoca innumeras haberet significationes, bonà methodo & optimà ratione posset, & deberet Suarez distinguere innumeras illas significationes ante definitionem huiusmodi vocis. Cum ergo illa vox *Penitere*, sive *Poenitentia* diversimodè usurpetur à Sanctis Patribus, Conciliis, & Scriptura, cur reprehenditur Scotus, quòd diversos illos modos distinctè explicaverit antequam definiat, quæ, & qualis Poenitentia requiratur ad peccati deletionem?

Sed hæc satis de voce, transeo ad rem ipsam, & quæro primò, an detur specialis virtus Poenitentiae, & quid illa sit? Respondet Primò:

CONCLUSIO I.

Datur specialis virtus Poenitentiae, inclinans voluntatem ad vindicandum peccatum à se commissum.

St Scoti 4. dist. 14. q. 2. ubi n. 2. sic docet: *Iuxta primam significationem, prima Conclusio est hæc: Penitere potest esse actus virtutis medium; quia potest esse actus conformis recte rationi. Hoc probatur; quia secundum rectam rationem quilibet legislator vindicat transgressorem legi: unde & Philosophus in fine 10. Ethicor. post doctrinam de virtutibus statim introduxit legem positivam, tanquam ultimum virtutum & pramiativum virtutum: patet in fine 10. Ethicor. sed si legislator rectè ratione vindicat, minister rectè ratione exequatur; quia universiter retributio in actu subministrantis, est ex conformitate eius ad agens, cui subministrat: ergo secundum rectam rationem, potest aliquis, ut minister legislatoris, vindicare peccatum commissum contra legem: & hoc in illum, in quem est sibi commissum vindicare, quia alias non est subministrans.*

Sed unicuique commissum est esse ministrum Dei ferentis legem suam ad vindicandum in seipsum pro peccatis, quæ commisit: Penitere autem primo modo dicit sic vindicare in seipsum: tenere enim quando non additur datus exprimens, cui teneatur, significat quòd sibi ipsi tenenti teneatur. Hoc patet ex communi sermone. Ideo Deus, licet puniat peccatorem, non dicitur penitere, id est, sibi poenam applicando tenere.

Quid clariùs & veriùs dici poterat? Interim tamen ne, ut sapiùs videmus contingere, de errore redargueretur, ubi verè redarguendus non esset, n. 3. subiungit: *Non dico quòd penitere primo modo semper sit actus virtutis, id est, elicitus à virtute: sed virtutis, id est, natu elici à virtute, vel generare virtutem, quia conformis recte rationi, & in hoc est bonitas moralis actus humani: accidit tamen quantum ad per se rationem bonitatis moralis, quòd sit à virtute generata, vel virtutem generans.*

Hęc est ergo communis sententia, quam non probò ex Scriptura, Sanctis Patribus, & Conciliis; quia non ago hic de Poenitentia virtute, quæ requiritur ad remissionem peccati, de qua plerumque loquuntur Scriptura, Patres, & Concilia, & coincidit cum detestatione peccati elicita ex motivo supernaturali spei, aut charitatis; sed de Poenitentia, ut est specialis virtus inclinans voluntatem ad insigendam poenam, & peccatum detestandum ex motivo vindictæ.

Sanè dari talem specialem virtutem disertis verbis asserit Scotus suprà n. 4. ibi: *Hoc supposito, sit hæc Conclusio: Penitere (secundum*

A 2 primam

8. Penitere primo modo potest esse actus virtutis. Scotus.

Penitentia est executio legis Dei de Poenitentia.

9. Penitere primo modo non est semper actus elicitus à virtute.

10. Potest esse actus specialis virtutis.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page, including fragments like "quid sit de...", "penitentia...", "deserit...", "penitentia...", "deserit...", "penitentia..."

Scema

primam significationem nominis) est actus specialis virtutis. Probatur, quia ille actus natus est habere speciale obiectum, & speciales circumstantias ordinatas: obiectum peccatum vindicabile: circumstantias, quae conveniunt actui, ut recte tendenti in tale obiectum, scilicet finem, modum & huiusmodi.

II. Obiectio.

Sed contra Primò; Pœnitentia supponit peccatum: ergo non est virtus. Probatur Consequentia; quia omnis virtus est per se expetibilis.

Responsio. Pœnitentia est per se expetibilis.

Respondeo negando Consequentiam. Ad probationem dico, Pœnitentiam per se esse expetibilem, id est, gratiâ sui præscindendo ab omni alio motivo, quod sufficit ad veram virtutem, quæ à Philosopho definitur: Habitus electivus mediæ rectæ ratione præfinitus: quis autem dubitet ex suppositione peccati rectissimè eligi medium Pœnitentiæ, id est, illationem pœnæ pro peccato commisso?

Probatur?

Nonne potestas punitiva mala est, quia supponit culpam ad sui exercitium? Quomodo ergo scriptum est Rom. 13. v. 1. Non est potestas nisi à Deo? Et v. 4. Simulam feceris, time; non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est; vindex iram ei, qui malum agit? Si autem potestas punitiva bona est, quidni etiam bona sit & virtuosa ipsa punitio? Non est ambigendum.

Et confirmatur à simili.

Confirmatur à simili: Medicina supponit morbum; & tamen est expetibilis, & quidem ante morbum conditionatè, post morbum verò absolutè. Confimiliter ergo Pœnitentia expetibilis est, & quidem ante peccatum conditionatè, supposito quod futurum sit, post peccatum verò absolutè.

Unde sicuti non bene sequitur: Medicus vult medicinam; ergo etiam morbum; ita nullatenus rectè inferitur: Deus vult Pœnitentiam peccatoris (ut patet ex innumeris Scripturis) ergo vult peccatum; sed veluti Medicus, supposito quod morbus futurus sit, parat morbo illi convenientem medicinam; ita Deus supposito peccato, & eo præviso per decretum permissionis, parat illi peccato congruam Pœnitentiam, de quo plura alibi.

II. Secunda obiectio.

Obijcitur secundò: Virtus debet habere obiectum bonum; atqui secundum Scotum supra, obiectum Pœnitentiæ est peccatum vindicabile; ergo Pœnitentia non est virtus.

Responsio.

Respondeo distinguendo Majorem; Virtus profectiva debet habere obiectum bonum, concedo; virtus averfativa, nego. Patet; quia prosequi malum, & fugere bonum, malum est; at verò prosequi bonum & averfari malum, bonum. Cùm ergo virtus Pœnitentiæ sit averfiva, saltem ex parte, quid mirum, si pro obiecto partiali habeat peccatum?

Responsio.

Aliter distinguo Majorem: Virtus debet habere obiectum bonum; obiectum, inquam, formale, transeat: obiectum materiale, &

circa quod, nego Majorem. Quid namque repugnat circa malum bene & laudabiliter operari? Non fit aliquid, inquit Magnus Pater Augustinus Enchir. cap. 95. & 96. nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo. Nec dubitandum est Deum facere bene, etiam sinendo fieri: quæcumque sunt nate, non enim hoc nisi iusto iudicio sinit. Et profectò bonum est omne quod iustum est. Nam nisi esset hoc bonum, ut essent & mala, nullo modo sinerentur esse ab omnipotente bono.

Et lib. de Corrupt. & grat. cap. 10. sic scribit: Quapropter saluberrime confitemur, quod rectissime credimus, Deum Dominumq, rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortiva esse præcipere, & servit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere, etiam de malis bene facere, quàm mala esse non sinere, sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium; deinde quid posset sua gratia beneficium, iustitiæq, iudicium.

Accedat auctoritas ejusdem Sancti Doctoris lib. 14. de Civit. cap. 27. ibi: Quoniam qui providenter, atque omnipotenter sua cinque distribuit, non solum bonis, verùm etiam malis bene uti novit cur non permitteret, ut ab illo (malo Angelo) primus homo, qui rectus; hoc est, bonæ voluntatis creatus fuerat, tentaretur? quandoquidem sic erat institutus, ut si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret: si autem creatorem atque adiutorem Deum superbi sub placendo desereret, vinceretur: meritum bonum habens in adiuta divinitus voluntate recta: malum verò in deserente Deum voluntate perversa, quia & ipsam confidere de adiutorio Dei, non quidem posset sine adiutorio Dei.

Cæterùm, ut ad propositam objectionem revertamur, eleganter & appositè dixit Sanctus Prosper ad object. Vincent. object. 10. Adulteria manuarum & corruptelas Virginum non instituisse novæ sanctæ Divinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire. Si sancta Divinitas novit punire peccata (& quis dicere audeat, quod injustè?) cur non similiter homo peccator eadem iustè in seipso punit? Sed de his latius infra.

Obijcitur tertio; Obiectum Pœnitentiæ est peccatum in communi: ergo non est specialis virtus. Respondeo primò, propter hoc forte detestatio peccati non est virtus specialis.

Respondeo secundò, cum Doctore Seraphico Divo Bonaventura 4. dist. 14. art. 1. q. 2. in corp. Esi Pœnitentia respiciat malum in communi, tamen respicit sub propria ratione, & habet actum specialem, qui indiget virtute non tantum præcipiente, sed eliciente: ut sicut ira per se tantum, quæ detestatur omne peccatum, in proximo est specialis virtus, quia respicit illud sub ratione digni pœnæ: & obedientia est specialis virtus, quia respicit exequendum sub ratione mandati; sic etiam Pœnitentia specialis est virtus, quia respicit sub ratione mali proprii, à se contra Deum perpetrati, prout homo ex hoc dignus est puniri.

Simi-

Potes quib bene operari circa malum.

s. Profp.

Tertia obiectio.

Secunda responsio ex D. Bonaventura.

Pœnitentiæ respicit malum sub propria ratione.

Similiter loquitur in eadem quæstione ad 3. dicens: Ad illud quod obicitur de obiecto, dicens, quod, nisi non contrahatur ad speciale peccatum, tamen illud considerat sub speciali & propria ratione; hoc est, in quantum à se perpetratum, & Da offensivum, cui vult reconciliari & emendam facere: & ideo est virtus specialis, quia virtus potest specialis vel generalis non ratione obiecti, quod est materiale, sed secundum quod habet rationem moti. Hæc Sanctus Bonaventura, optime consonsans doctrinæ subtili Scoti.

Unde quod ait q. 3. in corp. Notandum quod Pœnitentiæ actus est detestari culpam sive peccatum, quia Dei offensivum; hoc inquam, intelligendum videtur de secundario actu Pœnitentiæ; ut patet ex verbis immediate subsequentibus: Et hoc in reconciliationem, sive emendam; & quia hæc ratio est ipsius iustitiæ, dico quod Pœnitentiæ est virtus Cardinalis contenta sub Iustitiâ. Ergo principalis actus est velle vindicare nomine Dei; quod contra Deum voluntas peccavit; ad quem finem assumitur detestatio peccati, tamquam optimum medium ex divina ordinatione.

Quæ certè detestatio; quamvis sit actus virtutis, ut docet Scotus supra q. 2. n. 11. & probat: Quia potest esse actus electivus concurs rationi rectæ. Ratio enim recta, sicut dicitur complacendum esse in bono honesto, ita dicitur displicendum esse in malo inhonesto, equidem nullius specialis, sed, ut ibidem loquitur Doctor Subtilis, potest esse cuiuscumque appetitiva.

Quæcumque enim virtus (inquit) inclinat ad complacendum in bono honesto, inclinat etiam ad detestandum, & ad displicendum de malo inhonesto opposito: ut patet castitas de aliquo inordinato contra castitatem inclinat ad displicentiam, & humilitas de actu inordinato superbia, & sic de cæteris. Quilibet tamen inclinans ad talem displicentiam est virtus appetitiva, quia nihil est principium odiendi, sicut nec amandi, nisi virtus appetitiva.

Et ex hoc patet quod male ponitur detestatio peccati actus Pœnitentiæ virtutis, loquendo de Pœnitentiâ virtute primo modo, ut est species iustitiæ: quia iste actus est multum generalior, quam possit esse ille, qui est proprius actus Pœnitentiæ iustitiæ elicitus ab eâ. Ita Scotus.

Ubi non negat, ut manifestum est, detestationem peccati v. g. luxuriæ posse esse actum imperatum Pœnitentiæ; sed tantum vult, quod non sit actus eius elicitus.

Simili planè modo notificat Doctor suprâ. 12. cuius virtutis actus sit Pœnitenter secundum tertiam acceptionem, id est, gratanter acceptare poenam inflictam pro peccato commisso. Dicit, inquit, quod etiam iste actus potest esse virtutis, quia concors rectæ rationi. Et secundum quod potest esse multarum virtutum, quarum tamen qualibet sit appetitiva; quia quidquid potest esse principium acceptandi aliquid obiectum, potest esse principium acceptandi aliud in ordine ad ipsum: per diversas autem virtutes

potest acceptari aliud, & aliud obiectum in ordine ad quod possit poena inflictâ pro peccato acceptari. Nam si ex charitate amat Deus, ex charitate potest acceptari poena, in quantum reductiva est ad Dei amicitiam. Si autem ex virtute spei desideratur Deus ut bonum mihi, ex virtute spei acceptatur poena, ut ordinans ad istud premium attingibile. Si ex virtute timoris cavetur amissio vite æternæ, ex ipsa potest acceptari poena, ut excludens illam amissionem. Si ex amicitia honesta ad seipsum digni quis sibi munditiam & innocentiam, ex illa potest acceptare poenam, quæ sibi vitæ reatum, qui insuit. Hactenus ille.

Rogas autem quid sit dicendum de Pœnitente quarto modo acceptum, scilicet patienter ferre poenam inflictam? Confestim respondet: Patet quod potest esse actus virtutis, & specialis virtutis, quia patientiæ.

Cæterum plures docent detestationem peccati esse actum primarium Pœnitentiæ; vindictam autem effectum seu actum secundarium; quasi voluntas ideo velit vindicare peccatum, quia illud detestatur, & non è contra. Alii putant esse unum & eundem actum in re, velle vindicare, & detestari peccatum.

Sed contra primam opinionem; actus primarius alicujus virtutis ad solam illam virtutem potest pertinere, habitus enim per actus primarios sive elicitos distinguuntur, minime per actus tantum impetratos; atqui detestatio potest pertinere ad plures virtutes, ut jam ostendimus ex Scoto: ergo &c. Potrà vindicta pertinet ad specialem virtutem; ut planum est: ergo hæc potius est actus primarius & elicitus Pœnitentiæ.

Scio, responderi posset, detestationem esse quidem actum imperatum plurium virtutum; at verò elicited solius Pœnitentiæ, quatenus considerat peccatum, ut offensam Dei: sed de hoc infra, sunt enim qui censent, peccatum ut offensam Dei, solum esse obiectum charitatis, & non Pœnitentiæ specialis, quamquam contrarium non sit improbable.

Interim videtur actus prosecutionis merito censerî primarius; ac proinde cum vindicta sit amor poenæ, detestatio solum sit fuga peccati, estò, illi actus pertinerent ad eandem virtutem, quidni vindicta censerî possit & debeat primarius?

Quia; inquit, finis Pœnitentiæ est tollere culpam, quod principaliter fit per detestationem sive fugam culpæ. Alioquin cur Sancti Patres & Concilia potissimum, si non solum, exprimerent nomine Pœnitentiæ dolorem de peccatis & detestationem, tamquam ultimam & perfectam dispositionem ad justificationem tam in Sacramento, quam extra Sacramentum?

Respondeo Patres & Concilia sic loqui, quia dolor & detestatio de peccato includitur tamquam effectus in voluntate vindicandi; effectus, inquam, primarius, sine quo voluntas vindicandi

& quarto modo acceptum.

16. Aliqui docent detestationem peccati esse actum primarium Pœnitentiæ.

Objectio.

Responsio.

17. Cur Patres nomine Pœnitentiæ potissimum expriment detestationem peccati.

vindicandi per se est inefficax ad remissionem peccatorum. Certè ut in principio hujus disputationis diximus, Penitere secundum etymologiam nominis est poenam tenere, tunc autem tenetur poena, quando elicitur dolor, & detestatio; adeoque tunc Penitentia habet suum terminum seu effectum, per quem in actu secundo completur justitia, quæ per vindicationem restituit jus suum Deo. Itaque finis intrinsecus Penitentia est satisfacere legi divinae, æqualitatem ponendo per medium punitionis, de quo plura in sequentibus.

18. Velle vindicare & detestari peccatum, non est unus actus in re.

Venio ad secundam sententiam, quæ existimat in re esse unum & eundem actum, velle vindicare, & detestari peccatum; sed errat. Nam primus actus est prosecutionis, puta volitio poenæ, secundus autem fugæ, puta nolitio peccati; sicuti ergo amor alicujus honestatis, & odium inhonestatis oppositæ non sunt à parte rei unus & idem actus, sed plures actus formaliter distincti, quamvis fortè eliciantur ab eadem virtute; pari ratione velle vindicare, & detestari peccatum, non sunt in re unus & idem actus, sed plures actus formaliter distincti, estò possent elici ab eadem virtute.

Accedit, quòd voluntas finis, & voluntas medii sunt diversæ; sed vindicare peccatum est voluntas finis, nempe voluntas satisfaciendi injuriæ per poenam; detestari verò peccatum est medium seu ipsa poena: ergo non sunt unus & idem actus.

19. Objectio. Solvitur.

Si dixeris; qui detestatur peccatum, vult efficaciter, quantum est in se, illud abesse: ergo vult vindicare. Respondeo negando Consequentiam; quia detestatio potest provenire ex motivo tantum charitatis, spei, vel alterius virtutis ipsi peccato oppositæ; tunc autem non erit vindicatio, ut patet; quia hæc postulat motivum justitiæ.

Instantia. Solvitur.

Urges, saltem detestatio continet, seu includit virtualiter voluntatem vindicantem. Respondeo; quæritur hic de voluntate formali & expressa vindicandi, an semper coincidat cum detestatione peccati.

& retorquetur argumentum ad oppositum.

Deinde retorquetur argumentum ad oppositum; si tantum virtute detestatio peccati includit voluntatem vindicandi: ergo formaliter illi actus sunt distincti, sicuti effectus formaliter distinguitur à sua causa; nam quòd virtute dumtaxat in alio est, non est ipsum formaliter. Quis namque dixerit actum perfectæ charitatis, qui virtualiter includit contritionem, formaliter cum illa coincidere; similiter contritionem cum proposito emendationis & voto Sacramenti? Constat sanè hos actus in suo esse formali, & expresso diversos esse, etsi unus alterum virtualiter includat: ergo consimiliter voluntas vindicandi, & detestatio peccati.

Et verò nonne Adversarii affirmant, velle vindicare peccatum esse effectum secundarium

Penitentia; primum verò peccatum detestari? Quidni ergo apud ipsos sint actus formaliter distincti? Quippe ejusdem ad seipsum nullus est ordo.

20. An possit dari actus meræ fugæ, qui non sit amor alicujus objecti. Nonnulli sentiunt non dari talem actum; nam licet aliqui eo modo explicentur; tamen reverà sunt omnes actus prosecutionis, & per illos volumus aliquod objectum; siquidem qui odit dolorem capitis v. g. vult per illum actum carentiam illius doloris.

Sententia negativa Probatur.

Ceterum occasione hujus difficultatis disputant hic aliqui, an possit dari actus meræ fugæ, qui non sit amor alicujus objecti. Nonnulli sentiunt non dari talem actum; nam licet aliqui eo modo explicentur; tamen reverà sunt omnes actus prosecutionis, & per illos volumus aliquod objectum; siquidem qui odit dolorem capitis v. g. vult per illum actum carentiam illius doloris.

& confirmatur per exemplum intellectus.

Confirmatur exemplo intellectus, in quo non datur actus, qui non sit cognitio; atque adeò ipsemet dissensus intellectualis, quem solemus explicare per modum fugæ, re tamen verà est assensus & affirmatio; nam dicere quòd Petrus non currit, est affirmare falsum esse Petrum currere: sic ergo voluntas numquam operatur, nisi volendo, & per consequens semper fertur ad aliquid sive positivum, sive negativum, quod sit volitum per ipsum etiam actum odii & detestationis. Ita refert Lugo de Penitentia disp. 1. n. 9.

Lugo.

Ipsè verò n. 11. verius existimat dari in voluntate actus meræ fugæ, per quos nihil formaliter ametur, licet fortè virtualiter & æquivalenter contineant amorem. Probat experimentiâ (quam, nisi obset ratio aliqua multè ponderis, negare non debemus) experimur enim diverso modo se habere voluntatem nostram, quando habemus odio, ac quando amamus: amor enim suavis est, & dulcis; odium è contra asperum & rigidum; non ergo amamus quando odio habemus. Alioquin omnis amor erit formaliter odium, & è contra, adeoque non magis amor, quam odium, quod est absolum.

21. Sententia affirmativa probatur experientia.

Idem docet Cardinalis de actibus intellectus; aliàs enim propositio malè distingueretur in affirmativam & negativam: cum omnis propositio esset formaliter & affirmatio & negatio. Aliud ergo est dicere: *Tenebra sunt*, & aliud: *Non est lux*: nam prior propositio affirmat formaliter tenebrarum existentiam; posterior autem formaliter negat existentiam lucis: qui actus est recessus ab objecto propter ejus falsitatem, sicut prior actus, qui dicitur assensus, est accessus ad objectum propter ejus veritatem.

& exemplo intellectus.

Sicuti alius est actus voluntatis, quo dicitur *Volo non esse tenebras*, & alius quo dicitur: *Nolo esse tenebras*; nam per primum amat negationem tenebrarum; per secundum autem nihil formaliter amat, sed odit tenebras. Quando ergo ille, qui aliquid negat, dicitur aliquid asserere, tunc asserere idem est quod judicare, sive affirmando, sive negando; atque eadem ratione potest dici aliquid velle, qui habet actum

Sect. 1. De Nat. & Essent. Virtutis Penit. Concl. 1. 7

actum meræ fugæ, prout nimirum volitio significat quemcumque actum voluntatis.

Sed conerà, hæc propositio: *Homo non est lapis*, affirmat negationem; ergo omnis propositio negativa debet simul esse affirmativa. Probatur Antecedens; quia sicuti omnis propositio affirmativa necessariò debet habere pro objecto identitatem prædicati cum subiecto; nam noscere uno actu animal & rationale, absque identitate illorum inter se, non est affirmare illa esse idem: ita quoque propositio negativa pro objecto habere debet negationem identitatis; atqui eam negationem non negat eo casu, sed potius affirmat: ergo &c.

Respondeo cum Lugone supra n. 14. si sermo sit de propositione vocali, indubiè illæ voces: *Homo non est lapis*, significant me habere actum, quo ego nego hominem esse lapidem; adeoque significant, sive affirmant negationem, si non objectivam, saltem formalem, quæ est dissensus seu fuga intellectualis. Sin autem loquamur de propositione mentali, quâ in mente dico: *Homo non est lapis*, illa non habet pro objecto directè negationem, sed ipsemetactus est negatio intellectualis seu dissensus negans suum objectum, v. g. hominem esse lapidem.

Rogas, quod ergo sit objectum ipsius? Respondeo, homo & lapis, & identitas utriusque, quam representat & significat, non affirmando, sed negando illam, in quo nullum est inconveniens, quòd totum objectum, quod directè attingitur ab actu, & quod dicitur negando, sit falsum, & actus sit verus; immo ideo actus est verus, quia totum, quod significat negando, est falsum. Sicut fuga peccati in voluntate est actus bonus; quia totum eius objectum est malum: nam bonitas fugæ desumitur à malitia objecti; sic etiam veritas dissensus desumitur à falsitate objecti, quod directè dicitur seu significatur per ipsum; quia dicere negando, non est amplecti, sed respuere objectum.

Dico signanter, *Quod directè dicitur*; nam alia est questio, an, sicuti potest dari actus fugæ vel odii in voluntate, qui pro ultimo objecto habeat malum quâ tale sine ullo respectu ad aliquod bonum prævio aut concomitante, an, inquam, simili ratione possit dari dissensus in intellectu, quo sic directè fugiatur aliquod objectum falsum, ut nullus adsit formalis assensus objecti indirecti, propter quod neget objectum directum.

Circa hanc difficultatem docet Eminentissimus supra n. 16. quòd regulariter & ferè semper voluntas in ipso odio mali moveatur à bono, & respiciat bonum, atque ideo indirectè & in obliquo ille sit amor boni oppositi, aliquando tamen possit ipsum malum secundum se, & propter se odio haberi; nam sicut ad amandum & querendum movet bonum

quâ tale, ita ad rejiciendum & fugiendum videtur sufficienter movere malum, quâ malum est.

Præterea existimat, quòd licet regulariter loquendo semper aut ferè semper odium procedat ex aliquo amore, sive circa bonum oppositum, sive circa personam propriam vel alienam, cujus malum averfamur, equidem fieri posse quòd voluntas nullo præsupposito amore formali, eliceat odium mali: nam sicut potest placere humilitas secundum se, & in abstracto propter decentiam suam, ita potest displicere superbia etiam in abstracto propter suam indecentiam, licet neque ametur subiectum superbiæ, neque etiam ametur formaliter humilitas, sed solum virtualiter & æquivalenter.

Sed numquid quæ voluntatis, eadem est ratio intellectus? Negat Lugo supra n. 19. nam licet intellectus in hac v. g. propositione: *Homo non est lapis*, neget identitatem hominis cum lapide, quia falsa est; non tamen negat ejus falsitatem, sed potius videtur ei consentire: ideo enim negat objectum, quia existimat illud falsum; porro voluntas fugit malum propter ejus malitiam, & multò magis ipsam malitiam.

Ratio hujus differentie à priori provenit ex diverso modo operandi utriusque potentie: voluntati siquidem proponitur objectum per intellectum, qui proponit malitiam & illam approbat ut veram malitiam, & ideo non est necesse, ut à voluntate approbetur: at verò intellectus debet sibi ipsi proponere objectum & approbare: debet ergo intellectus falsitatem sibi ipsi proponere, & approbare ut veram falsitatem; propter enim illam approbationem sive assensum fugit objectum falsum propositum.

Itaque nequit intellectus directè fugere aliquod objectum falsum, nisi adsit formalis assensus objecti indirecti, propter quod negat objectum directum; quod non semper habet locum in voluntate, licet alioquin odium unius objecti sit virtualiter amor objecti oppositi; nam experientia docet, eum qui sapius elicit odium v. g. doloris, nullam aut certè exiguam sentire difficultatem ad amandam carentiam doloris, & è contra.

Ratio à priori est; quia inter extrema contradictoriè opposita, accessus ad unum est recessus ab altero, & è converso. Idem ergo erit recedere ab honestate v. g. castitatis per odium ejus, atque accedere ad negationem castitatis, & è contra accedere per amorem ad inhonestatem luxuriæ, ac recedere ab honestate castitatis, quam luxuria negat. Licet itaque illi duo actus differant in modo tendendi ad objectum, puta per modum accessus vel recessus, sive quia unus tendit prosequendo, alter fugiendo, re tamen ipsa quoad effectum & affectum non videntur differre.

Potest subinde elicere odium mali abique prævio amore boni.

25. Non est eadem ratio intellectus secundum Lugonem.

Differentia provenit ex diverso modo operandi

26. Odium unius objecti est virtualiter amor objecti oppositi

Ratio à priori.

Quæ

27. Actus mera fuga in voluntate potest esse honestus.

Quæ cum ita sint, liquet profectò actum merâ fugâ in voluntate posse esse honestum; bonitas namque actus desumitur ab objecto in solis actibus prosecutionis, ut superius dixi de virtute Pœnitentiæ; actus autem fugæ eò sunt meliores, quò objectum est pejus: sicut enim laudabile est amplecti bonum, sic pariter laudabile est fugere malum. Deinde illa fuga, ut mox ostendimus, æquivalenter est prosecutio boni, & ideo participat honestatem ejusdem virtutis, etiam theologicæ, v. g. odium carentiæ Dei (quod virtualiter est amor existentia Dei) honestatem virtutis charitatis.

An contritio sit talis fuga?

Rogas, an contritio, quæ procedit ex habitu charitatis, sit talis fuga? Respondent aliqui negativè; sed simul, inquit, est prosecutio & amor bonitatis divinæ, ob quam movemur ad odium & detestationem peccati: ideo enim nolo peccatum Deo potius quàm alteri, quia illum potius amo, quàm alterum; alioquin quomodo illa nolitio procederet ex charitate sive amicitia, si bonitas amici non esset objectum ejus, vel saltem partiale? Sic illi; bene an malè, hic non dijudico. Sufficit pro nunc quòd, ut verum esset, nil obstat jam dictis, ut patet.

28. Vindicta & detestatio peccati sunt actus formaliter distincti.

Manet itaque, quòd primò diximus, vindictam & detestationem peccati, quamvis simul conjungantur in eodem, imò possint procedere ab eadem virtute saltem imperativè, æquidem esse actus formaliter distinctos; nam unus est actus prosecutionis, volitio scilicet pœnæ, alter verò actus fugæ, puta nolitio peccati.

Ex his facile erit discernere qualis virtus sit Pœnitentiæ specialis, appetitiva, an intellectualis; moralis, an theologica; acquisita, an infusa. Dico breviter:

CONCLUSIO II.

Pœnitentiæ specialis est virtus appetitiva, non intellectualis; moralis, non theologica; acquisita, non infusa.

29. Prima pars Concl. probatur ex Scoto.

Primam partem disertis verbis docet Scotus 4. dist. 14. q. 2. n. 5. Vlierius, inquit, in speciali sit hæc Conclusio: Penitere non est actus alicuius virtutis intellectualis. Patet statim: quia est actus appetitivus, ut appetitus; quia imperare intellectui, ut consideret, & voluntati, ut detestetur. . . . non convenit, nisi appetitui vel voluntati: neque enim aliqua vis sensitiva potest imperare intellectui & voluntati, & coniungere eos in actibus suis: neque intellectus sibi & voluntati; sed sola voluntas sibi & intellectui, iuxta illud Augustini de Trinitate:

Voluntas copulat parentem cum prole. Hoc quantum ad intellectum: quantum ad voluntatem, voluntas imperat sibi.

Sola voluntas sibi & intellectui imperat.

Et n. 9. sic ait: Alia Conclusio est ista, quòd ille actus est actus voluntatis, cuius est imperare intellectui & voluntati; & hoc imperio pertinet ad irascibilem, & potentiam aliquam habentem in se aliquid simile virtuti irascibili, sicut etiam irascibilis in sensitiva suo modo vindicat, ut & illa potentia, quæ imperat vindictam in parte intellectiva, habet quoddam simile irascibili; nunc autem non convenit in parte intellectiva hoc imperare nisi voluntati. Hæc Doctor Subtilis. Ex quibus palam fit quàm falsò Derkennis Tract. de Deo uno & Trino disp. 12. de Providentia divina c. 1. n. 5. Scoto adscribat imperium intellectus, cum hic expressissimè illud neget.

Aliter probat Doctor suam Conclusionem: Quia, inquit, virtus intellectualis dicit verum esse, vel non verum esse, sive in speculandis, sive in agendis; hæc autem (scilicet Pœnitentiæ) inclinatur ad sic agendum, non autem ad dicendum sic esse agendum. Est ergo actus non virtutis intellectualis, sed appetitiva. Nec video quid efficaciter possit opponi.

Alia probatio ex eodem Doctore.

Unde transeo ad secundam partem Conclusionis, quam invenio apud Scotum supra n. 9. ibi: Ex hoc potest esse dubium de habitudine istius virtutis ad charitatem: ex quo enim ista (Pœnitentiæ) per actum suum imperat actum charitatis, videtur esse superior charitati. Sed oppositum est manifestum; quia obiectum per se charitatis est Deus, sub ratione obiectiva nobilissima: proprium autem obiectum istius est malum vindicabile, seu reus, in quem est vindicandum. Et ex hoc patet, quòd Pœnitentiæ non tantum non est virtus theologica, ut prius argutum est; sed nec virtus simpliciter nobilissima inter illas, quæ sunt circa obiectum creatum. Et infra n. 20. sic ait: Ad ultimum dico, quòd non est virtus theologica: imò circa obiectum creatum.

30. Secunda pars Conclusionis probatur ex Scoto.

Probatur ergo secunda pars Conclusionis: quia virtus theologica pro obiecto immediato debet habere Deum; atqui Pœnitentiæ ut est virtus specialis inclinans voluntatem ad vindicandum peccatum à se commissum, non habet pro obiecto immediato Deum: ergo non est virtus theologica. Major patet, quoniam fides per actum suum vitalem vitaliter credit & Deo, & ipsum Deum secundum se. Spes per actum suum sperat, non aliquid Deo, sed ipsum Deum tamquam bonum sperantis. Charitas porro per actum proximum amat ipsum Deum secundum se.

Virtus Theologica pro obiecto immediato habet Deum.

Nec obstat primò, quòd charitas etiam cætera omnia bona amet ipsi Deo, quia illa tantum sunt obiecta secundaria & mediata; ideo siquidem opto Deo illa bona, quia ipsum secundum se diligo, & quia ipsi bona sunt, quem formaliter amo per illum actum.

31. Prima obiectio solvitur.

Non obstat secundò, quòd nullatenus speret.

Item secundum.